

"Historien om grunnforholdene på Mølen" [Hans-Christian Meyer 2. / 4. januar 2021](#)
Halden arbeiderblad (LÅST innlegg i fritt ord i HA)

HISTORIEN OM GRUNNFORHOLDENE

PÅ MØLEN OG VED HØVLERIET

Etter avtale med forfatteren legges hele innlegget her slik at de som ikke har HA+ også kan lese dette.

«I 1907 ble de 3 siste sagene i Tistedal lagt ned, og produksjonen ble videreført på ny damsag på Høvleriet. Nå var det slutt på å sende sagflisa i Tista. Høvelspon og sagflis ble brukt i fyrkjelen på Høvleriet.

Elvekanten på Nordsiden av Tista ble holdt på plass av stolper mot Tista og bunter av kantflis (fra dobbelkantsag på Høvleriet og avskjær fra sagbruket). Over lagene av kantflis ble det fylt på stein for å holde flisbuntene på plass. Dette fungerte bra i mange år inntil noen vedtok å kutte stolpene i vannhøyde. Etter dette startet en viss utglidning i området fra der hvor Lilleelva startet og til Tistas munning og videre mot området ved gamle Rødsbryggen (Tyska).

Fyllmassene på høvleriområdet med Tyska og deler av Hollenderen består av elveslam – delvis fortsatt «frisk» grov sagflis i opptil 4 meter dybde. Ovenpå er det tilkjørt koksgrus fra Cathrineholm. Denne beveger seg i takt med forskjellen på vannstanden i elva/fjorden og fungerer som tusenvis av bor. Resultatet av denne bevegelsen var at vannforsyningen til Impregneringsverket ble brutt flere år på rad. Ovenpå koksgrusen ble det fylt på et lag av ballastjord fra f.eks. England.

STOLPER: Elvekanten på Nordsiden av Tista ble holdt på plass av stolper mot Tista og bunter av kantflis (fra dobbelkantsag på Høvleriet og avskjær fra sagbruket), skriver Hans-Christian Meyer i dette innlegget.

STOLPER: Elvekanten på Nordsiden av Tista ble holdt på plass av stolper mot Tista og bunter av kantflis (fra dobbelkantsag på Høvleriet og avskjær fra sagbruket), skriver Hans-Christian Meyer i dette innlegget. Foto: Per-Arne Torp

Lilleelva er et eget tema. Den rant parallelt med Tista nærmere dagens murstensbygninger. Området mellom elveløpene fikk navnet Tyska. Spenstbygget ligger på Tyska. Lilleelva ble fylt opp med bl.a. en stor mengde «logs» som var uegnet til finerproduksjon på grunn av for dårlig kvalitet. Dette var stokker på opptil 1 meter i diameter.

Det tekniske utstyret for finerproduksjon ble etter nedleggelsen solgt til Oslo Finerfabrikk.

Som et brannteknisk hinder ble det plantet popler i en «ring» rundt mursteinsbygningene for å hindre eventuelle branttilløp i bordtomtene i å spre seg til produksjonsbygningene.

Området fra den gamle elvemunningen ved brufestene (Kongegården) og vestover til dagens elvemunning er kunstig oppbygget land. Først avsetninger fra Tista samt grov sagflis fra 33 sager, deretter med tømmerkasser fylt med stein og jord. Ovenpå en blanding av jord og sagmøle (fin, kortfibret sagflis). Derav navnet Mølen, som egentlig først ble brukt på landtungen syd for Tista.

Her lå det en tid 9 tørketomter for plank tilhørende sagbrukseiere. På nordsiden lå på samme tid også 9 tørketomter. Videre mot vest lå Sukkerverket.»

<https://www.ha-halden.no/historien-om-grunnforholdene-pa-molen-og-ved-hovleriet/o/5-20-913841>